

ВІДГУК
офіційного опонента

**Єгорова Ігоря Юрійовича, доктора економічних наук, професора,
члена-кореспондента НАН України на дисертаційну роботу
Вовченко Олени Владиславівни «Вплив інноваційної діяльності
у промисловості України на економічну безпеку держави»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством**

**1. Актуальність обраної теми дисертаційної роботи та її зв'язок з
науковими програмами, планами, темами**

Актуальність теми дисертаційної роботи Вовченко Олени Владиславівни, присвяченої дослідженню впливу інноваційної діяльності в промисловості України на економічну безпеку держави, не викликає сумніву.

Найбільшу загрозу для економічної безпеки України становлять світові фінансово-економічні кризи, збільшення зовнішньої заборгованості, недостатньо привабливий інвестиційний клімат, збільшення імпортової залежності, безробіття населення, вичерпання природних ресурсів та недостатнє фінансування розробки нових родовищ (насамперед енергетичного призначення), погіршення стану навколишнього середовища та демографічної ситуації тощо. У вирішенні відповідних проблем важливу роль можуть і повинні відігравати інновації як засоби підвищення конкурентоспроможності та розв'язання соціальних проблем. Визначне значення у гарантуванні економічної безпеки країни та залученні у цей процес інноваційної діяльності належить саме державній політиці.

Дисертаційне дослідження О. В. Вовченко виконано у відповідності до плану з основних напрямів роботи ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України» за темами «Дослідження й моделювання інноваційної діяльності як оптимізаційного фактору економіки знань», «Дослідження життєвого циклу та інформаційно-технологічна підтримка перетворення формалізованих знань

у виробничу функцію» (номери державної реєстрації наукових тем наведені у дисертації та авторефераті).

2. Ступінь обґрунтованості й достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій

Основні наукові положення, методичні підходи, висновки і практичні рекомендації є логічними й послідовними. Обґрунтованість представлених здобувачем наукових положень базується на аналізі законодавчих та нормативних актів України й інших країн, офіційних даних Державних статистичних відомств України та міжнародних організацій, наукових праць провідних зарубіжних та вітчизняних учених, інформації спеціалізованих сайтів мережі Internet. Наукова обґрунтованість та достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій обумовлена широким спектром використаних у дослідженні наукових джерел з проблематики інноваційної діяльності, забезпечення економічної безпеки держави та ролі у цьому процесі державної політики. Під час проведення дослідження та опрацювання результатів автор використав як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження.

Переважна більшість пропозицій, положень та зроблених висновків достатньо обґрунтовані та містять елементи наукової новизни. Про це зокрема свідчить їх апробація на шістнадцяти конференціях та семінарах. Дисертаційна робота Вовченко Олени Владиславівни вирізняється самостійністю, завершеністю, і повною мірою висвітлює зміст визначених розділів. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Одержані автором результати дослідження характеризують значний рівень обґрунтування теоретичних засад і практичних рекомендацій з формування політики забезпечення економічної безпеки держави в процесі інноваційного розвитку. Зміст дисертації відповідає меті та задачам дослідження.

У вступі обґрунтована актуальність обраної теми, зазначено зв'язок роботи з науковими темами, визначені мета і завдання дослідження, методи дослідження, наукова новизна й практична цінність одержаних результатів, особистий внесок здобувача, подана інформація про апробацію результатів дисертації та публікації.

У першому розділі роботи «Теоретичні основи дослідження економічної безпеки держави з урахуванням впливу інноваційної діяльності в промисловості» досліджено еволюцію й місце поняття «економічної безпеки держави» в системі національної безпеки. Автором детально проаналізовано понятійно-категоріальний апарат процесу інноваційної діяльності й визначено її наслідки для забезпечення економічної безпеки держави.

У другому розділі «Аналіз та оцінка впливу інноваційної діяльності у промисловості на економічну безпеку держави» здійснено оцінку рівня економічної безпеки України, проаналізовано стан інноваційної діяльності у промисловості України та побудовано прогнозну економіко-математичну модель впливу інвестиційно-інноваційного субіндексу на інтегральний показник економічної безпеки держави. Крім того, у розділі представлено авторську логіко-концептуальну схему гарантування економічної безпеки України з урахуванням інноваційної діяльності в промисловості, яка спирається на інноваційний потенціал, національні інтереси та інтереси громадян України. Автором зроблені важливі висновки щодо необхідної зміни системи забезпечення економічної безпеки держави в умовах інноваційного розвитку на основі використання зарубіжного досвіду в даному питанні.

У третьому розділі «Механізми активізації інноваційної діяльності в промисловості України з метою гарантування економічної безпеки держави» запропоновано розвивати певні сфери вітчизняної промисловості, які впливають на економічну безпеку держави, визначено сфери нанотехнологій та наноматеріалів як особливо перспективні. На основі детального аналізу державної інноваційної промислової політики щодо гарантування

економічної безпеки України автором запропоновано інструменти для формування та реалізації інноваційної політики, що має безпосередній вплив на економічну безпеку держави. Важливою частиною розділу є те, що виявлено недосконалість законодавчих засад забезпечення економічної безпеки України, зокрема недостатнє врахування інновацій в цьому процесі. Автором подано рекомендації щодо удосконалення законодавчої бази у сфері економічної безпеки з урахуванням фактору інноваційної діяльності у промисловості України.

Таким чином, очевидно, що робота має в цілому логічну структуру, яка визначається її метою, сформульованими науково-практичними завданнями, обґрунтованістю висновків і рекомендацій. Дисертант чітко обґрунтовує своє бачення досліджуваної теми та пропонує відповідні рекомендації, спрямовані на покращення рівня економічної безпеки України.

3. Оцінка наукової новизни дисертаційної роботи

Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням, в якому вирішення сукупності поставлених завдань дозволило сформувати теоретичні основи та розробити практичні рекомендації щодо пошуку і реалізації напрямів забезпечення економічної безпеки держави з урахуванням інноваційної діяльності в промисловості України на законодавчому рівні. Слід відзначити, що найбільш вагомими науковими результатами цієї дисертаційної роботи є наступні положення:

— запропоновані автором напрями модернізації української економіки на основі розвитку науки та інновацій у промисловості, які сприяють зміцненню економічної безпеки держави (розділ 3.1, 3.2);

— розроблені автором логіко-концептуальна схема для забезпечення економічної безпеки України з урахуванням інноваційної діяльності в промисловості, у якій пропонується виявляти залежність між станом інноваційної діяльності в промисловості та рівнем економічної безпеки держави (розділ 2.2);

— характеризуються певною науковою новизною рекомендації щодо напрямів державного регулювання системи економічної безпеки, що, на відміну від існуючих, містять пропозиції щодо внесення змін до Стратегії національної безпеки України, яка з їх урахуванням має бути приведена у відповідність до чинного Закону «Про національну безпеку України» (розділ 3.3).

4. Повнота відображення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих автором дисертації працях

Основні результати дисертаційного дослідження опубліковано у 18 самостійно підготовлених наукових працях загальним обсягом понад 7 друк. арк., у тому числі: 1 колективна монографія, 5 статей у фахових виданнях, 2 публікації в іноземних виданнях. Автореферат за своїм змістом повністю відповідає основним положенням та висновкам дисертаційної роботи, розкриває ступінь новизни розробок, теоретичне і практичне значення одержаних результатів.

5. Практичне значення результатів дослідження

Низка положень, обґрунтованих у дисертації, має практичну цінність. Теоретичні положення дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» при викладанні дисциплін «Національна і регіональна безпека», «Міжнародна інформаційна безпека, «Інноваційний менеджмент в системі економічної безпеки», «Комплексне забезпечення фінансово-економічної безпеки».

Практичні рекомендації та теоретичні розробки застосовані у виробничому процесі для перепідготовки фахівців і підвищення їх кваліфікації у Державному бюро розслідувань.

Основні положення дисертаційного дослідження доповідалися на 16 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та семінарах.

6. Відповідність дисертаційної роботи спеціальності

Структура та зміст дисертаційної роботи Вовченко Олени Владиславівни за темою «Вплив інноваційної діяльності у промисловості України на економічну безпеку держави» відповідають паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо дисертаційної роботи

Представлена робота має і певні недоліки і дискусійні положення.

1. Запропоновані автором підходи до визначення рівнів економічної безпеки з урахуванням інноваційної діяльності у промисловості, зокрема набір обраних показників та «економіко-математична модель рівня економічної безпеки» потребують перегляду (вони наведені у розділі 2 роботи та в авторефераті). Показники мають відповідати вимогам надійності та можливостям їх отримання. Так, показник «кількість інноваційно активних підприємств у промисловості» (на відміну від «частки інноваційно активних підприємств») практично не може бути визначений на основі «стандартних» даних, оскільки Державна статистична служба України використовує відповідні вибірки, а не суцільні обстеження. Пропонувати такий показник в якості оціночного – недоцільно. Регресійні моделі запропонованого типу, на наш погляд, не варто використовувати для прогнозів із формальних міркувань: хоча б виходячи з того, що кількість країн, які залучаються до оцінки, може змінюватися залежно від року. Змістовний бік оцінки таким методом теж має суттєві недоліки.
2. Автор не завжди використовує найбільш сучасні підходи у своєму аналізі. Так, у роботі є посилання на перші і відверто застарілі версії основних міжнародних стандартів щодо статистики науки та інновацій

– Керівництво Фраскати та Керівництво Осло ОЕСР початку 1990-х років, хоча існують останні версії цих документів (відповідно 2015 та 2018 років) (Розділ 1, с.51). Більше того, підходи до визначення основних типів інновацій обговорюються, спираючись не на «первинні» джерела, а на досить штучні підходи, наведені у роботі 2008 року маловідомого автора. Це, звичайно, не надає переконливості окремим положенням роботи.

3. У автора є проблеми із коректним використанням фінансової статистики. При аналізі витрат на науку та інновації у досить тривалі проміжки часу необхідно використовувати значення показників у порівняльних цінах (приведених до цін одного року), інакше в умовах високої інфляції реальні тенденції у сфері фінансування будуть суттєво викривленими, як це має місце при аналізі відповідних процесів, зокрема на стор. 88 та 104 у другому розділі роботи.
4. Автор не завжди знаходить адекватну форму для висновків і рекомендацій, особливо це стосується висновків по розділах. Як приклад: висновки по розділу 2 мають відверто загальний характер і майже не несуть ніякого «практичного» навантаження. «Типовим» в цьому плані є восьмий: «оскільки інноваційно розвинутій країні необхідна висококваліфікована робоча сила, необхідно приділити значну увагу та підтримку системі сучасної освіти» (с.132).
5. У роботі зустрічаються і певні недоліки у послідовності викладення матеріалу. Так, практично ті самі дані про іноземні інвестиції (в одному випадку у табличній, в іншому – у текстовій формі) і відповідні коментарі наведені у двох різних розділах роботи (другому і третьому). Було б доцільно сконцентрувати це в одному місці і уникнути змістовних повторів.
6. Варто було б критичніше поставитися до деяких «загальновідомих» фактів (розділ 2, с. 81), включаючи «цільові» значення окремих контрольних показників: наприклад, рівень витрат на медицину не

завжди «жорстко» пов'язаний із рівнем здоров'я населення. Орієнтація на найбільш розвинені країни, наприклад, США, тут недоцільна, оскільки значна частина послуг у цих державах має завищену вартість, а самі послуги не є необхідними.

7. Робота виграла б від більш ретельного літературного редагування (деякі речення у тексті дисертації можна трактувати неоднозначно) та відмови від застарілої термінології. Що стосується останнього, то, наприклад, і в роботі, і в авторефераті постійно зустрічається термін НДДКР, який вже давно не використовується в офіційній статистиці.

Слід зазначити, що наведені недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку роботи. Вони можуть бути виправлені у подальшій науковій діяльності автора.

8. Загальний висновок

Зміст дисертації розкриває тему наукового дослідження. Дисертація оформлена у відповідності до встановлених вимог МОН України до кандидатських дисертацій. Загалом дисертація відповідає п. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», а її автор, **Вовченко Олена Владиславівна**, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

Завідувач відділу інноваційної політики, економіки і організації високих технологій Інституту економіки та прогнозування НАН України, член-кореспондент НАН України, доктор економічних наук, професор

* І.Ю. Єгоров

